

VOJENSKÁ TELOVÝCHOVA A ŠPORT V ROKOCH 1949 – 1955

PETER BUČKA

BUČKA, P.: Military physical education and sport during 1949 – 1955.

Vojenská história, 4, 15, 2011, pp. 55-64, Bratislava.

In the introduction the author states that in a relatively short timeline in the field of the military physical education and sport, multiple reforms were realized with the goal to achieve better results promoting the new political system. The most decisive was the aspect of the establishment of the united state control over the physical education and sport in 1952. The military physical education and sport became one of the fields of the state-governed physical education. The best results were mostly achieved by creation of the Military Sport Games as contests, where the talents search could be effectively managed. A positive aspect could be credited back to the creation of „table” –system for the leaders of physical trainings. This way not only the educational system raised its quality, but also the quality level of the trainings of all the coaches active on any military layer. The administration and directive approach, however, did not take long as it very quickly ran out of its possibilities.

Military History. Czechoslovakia. Physical education and Sport in 1949 – 1955.

Vývoj v uvedenom období predznačil IX. zjazd KSČ v máji 1949, na ktorom sa stanovila generálna línia budovania socializmu, čo v praxi znamenalo, že všetky zložky spoločnosti prechádzali dôslednou sovietskizáciou. Najvýznamnejšie sa tento proces prejavil v mocenských zložkách obrany a vnútra.

Tento proces sa nevyhol telovýchovnému hnutiu. Už na spomínanom zjazde sa ohlásila príprava Zákona o štátnej starostlivosti o telesnú výchovu a šport. Zákon bol schválený 14. júla 1949. Na základe zákona sa mal vytvoriť štátny výbor pre telesnú výchovu a šport, ale až do roku 1952 nerozvinul činnosť. Ako ústredný správny úrad pre veci telesnej výchovy a športu sa zriadil Štátny úrad pre telesnú výchovu a šport v Prahe a na Slovensku *Slovenský úrad pre telesnú výchovu a šport*. Pri krajských a okresných národných výboroch vznikli oddelenia telesnej výchovy a športu. Dobrovoľnú telesnú výchovu a šport vykonával naďalej Sokol ako jednotná ľudová a športová organizácia.¹

Armádna telovýchova, ktorej najvyšším orgánom riadenia mimo služobnej telovýchovy zostal Armádny sokolský výbor (ďalej len ASV), na uvedené zmeny v telovýchovnom hnutí reagovala tak, že pri krajských národných výboroch vytvorila krajské vojenské sokolské

¹ PERÚTKA, J. – GREXA, J. *Dejiny telesnej kultúry na Slovensku*. Bratislava : UK Bratislava, 1995, s. 82- 85.

výbory (ďalej len KVSV). Na nižších stupňoch riadenia, čiže okresných národných výboroch, svoje zastúpenie najmä z dôvodu nedostatku odborných pracovníkov nemala.²

Sovietsky model riadenia, ktorý sa začal uplatňovať v telovýchove, sa najdôslednejšie uplatnil v armáde. Hlavná správa výchovy a osvetu (ďalej len HŠVO) po dohode s Ministerstvom národnej obrany (ďalej len MNO) a ASV, prevzala od ASV dňom 1. apríla 1950 riadenie telovýchovy a športu vojakov v čase mimo služby. Za týmto účelom zriadilo po dohode s Československou obcou sokolskou Armádu sokolskú komisiu (ďalej len ASK), ktorým výkonným orgánom bolo príslušné oddelenie HŠVO, súčasne bol zrušený ASV a KVSV. ASK riadila činnosť Armádneho telocvičného klubu (ďalej len ATK), zabezpečovala výber vojakov pre ATK a rozhodovala o uvoľňovaní vojakov pre medzinárodné športové podujatia. Rovnako riadila činnosť vojenských sokolských jedôt (ďalej len VSJ). Organizačne zabezpečovala armádne súťaže a vysielala vojenské družstvá a pretekárov na domáce civilné podujatia.³

Uvedená organizácia masovej telesnej výchovy (pozn. P. B. – masová telovýchovná činnosť bola v tomto období názvom pre vrcholový a výkonnostný šport, čiže mimoslužobnú telovýchovu) platila len necelých šesť mesiacov.

Nová štruktúra riadenia armádnej telovýchovy bola dôsledkom reorganizácie celej armády. Jedným z prvých krokov týchto zásadných zmien bola celková reorganizácia MNO v septembri 1950. Armáda telovýchova sa stala zložkou bojovej prípravy. Organizačne to znamenalo, že činnosť ASK, ktoré riadilo oblasť mimoslužobnej telovýchovy a telovýchovnej skupiny Hlavného štábu, do ktorej kompetencie spadala služobná telovýchova, nahradilo novovytvorené telovýchovné oddelenie MNO – Správy bojovej prípravy (ďalej len To MNO-SBP). To MNO-SBP malo skupinu služobnej telesnej prípravy a skupinu masovej telesnej prípravy. Vrcholový armádny šport bol naďalej reprezentovaný ATK. V oblasti výkonnostného športu došlo k zásadným zmenám. VSJ boli zrušené a ťažisko záujmovej športovej činnosti sa prenieslo do stotnín. V každej stotnine boli vytvorené podľa záujmu športové družstvá. Dôraz sa v oblasti záujmovo-športovej činnosti kládol na plnenie podmienok Tyršovho odznaku zdatnosti (ďalej len TOZ). Vedením družstiev v stotnine bol poverený športovec z počtu družstva. Na vyšších stupňoch, ako útvary, divízia okruhu, boli výkonným orgánom v oblasti masovo-športovej činnosti sokolské výbory (ďalej len SV). SV bol menovaný za veliteľa príslušného stupňa na návrh zástupcu pre politické veci. SV sa skladal z predsedu, konateľa, správcu materiálu a účtu a členov pre TOZ, kolektívne súťaže a súťaže jednotlivcov. V uvedených funkciách pracovali: zástupca pre veci politické, náčelník telesnej prípravy, náčelník klubu a cvičitelia z radov mužstva. SV organizačne zabezpečoval preteky pri útvaroch, eventuálne priateľské stretnutia s civilnými jednotami. Staral sa o športovú reprezentáciu útvaru. Podľa pokynov veliteľa príslušného stupňa vypracoval SV plán pre letné a zimné obdobie a podrobný mesačný plán prispôbený výcvikovým úlohám. V pracovnom pláne boli obsiahnuté aj úlohy a pokyny vyšších zložiek telovýchovy, ako vyššie stupne armádnych súťaží, alebo príprava na telocvičné slávnosti. V smerniciach pre masovošportové práce sa uvádzali aj pokyny pre činnosť bývalých VSJ, ktoré mali v civilných súťažiach dokončiť činnosť a domovým súťažiam neustupovať. Ťažiskom športovej činnosti sa stali športové hry pri útvaroch, kde sa mali v jednotlivých športoch organizovať po celý výcvikový rok a vyvrcholiť mali v celoarmádnych športových hrách.

² Armáda v Sokole. Praha : Naše vojsko, 1949, s. 36.

³ VÚA-VHA Praha. Vecný vestník MNO č. 21, čl. 158, č. j. 11298 - HŠVO zo dňa 20.4.1950.

Po prvýkrát sa armádne športové hry (ďalej len AŠH) uskutočnili v roku 1952. Armádne hry sa organizovali v štyroch kolách:

- I. kolo – pri útvaru od čaty po útvar,
- II. kolo – pri divízii od útvaru po divíziu,
- III. kolo – pri vojenských okruhoch od divízie po vojenský okruh,
- IV. kolo – celoarmádne majstrovstvá.⁴

Počet disciplín, v ktorých sa uskutočnili armádne športové hry, sa konkretizoval v smerniciach vydaných začiatkom výcvikového roku. V smerniciach sa uvádzali aj vekové kategórie.⁵ Samostatne sa organizovali športové hry vojenského dorastu.⁶

Reorganizácia armádneho športu priniesla predpoklad skvalitnenia organizovania masovošportovej činnosti nielen vytvorením systemizovaného miesta náčelníka telesnej prípravy (ďalej len NTP), ale aj zvýšením priamej zodpovednosti velenia útvaru za priebeh a výsledky v tejto činnosti.⁷ Nárast počtu športovcov a nárokov na tréningový proces si vyžiadal ďalšiu reorganizáciu armádneho vrcholového športu.

Nová organizácia vstúpila do platnosti 1. októbra 1951. Spojením ATK a Učilišťa vojenskej telovýchovy (ďalej len UVT) vznikol Útvar armádnej telesnej prípravy (ďalej len ÚATP). Na verejnosti vystupoval pod pôvodným názvom ATK. ÚATP plnil nasledujúce úlohy:

- výcvikovú – vycvičiť svojich príslušníkov ako prieskumníkov,
- školskú – vyškoliť inštruktorov pre rôzne odvetvia telesnej prípravy,
- reprezentačnú – pripraviť reprezentantov na národnej a medzinárodnej úrovni.⁸

Zmeny nastali aj v systéme a organizačnom zabezpečení armádnych súťaží. Tieto zmeny boli uverejnené v smerniciach pre masovošportovú prácu na výcvikový rok 1951/1952 v októbri 1951. SV boli nahradené športovými výbormi, ktorých zloženie bolo nasledujúce:

Predseda – zástupca veliteľa príslušného stupňa velenia, riadil a kontroloval činnosť výboru.

Náčelník telesnej prípravy – rozpracoval plán súťaží AŠH a TOZ a zaisťoval ich správnu náplň.

Zástupca KSČ a Československého zväzu mládeže – zabezpečoval podporu príslušných organizácií.

Starší inštruktor – organizačne zabezpečoval AŠH a Tyršov odznak zdatnosti (ďalej len TOZ).

Referent pre AŠH, referent pre TOZ, organizačne zabezpečovali súťaže.

Športové výbory (ďalej len ŠV) pracovali na úrovni vojenského telesa, divízie, zboru a okruhu.⁹

Podobne ako v masovošportovej oblasti aj v oblasti služobnej telesnej prípravy (poznámka P. B.: školská telesná výchova bola formou služobnej telovýchovy) došlo okrem

⁴ VÚA-VHA Praha. Zborník dôverných výnosov MNO č. 52, čl. 375, č. j. 3836 dôv. SBP zo dňa 26.9.1950.

⁵ VÚA-VHA Praha. Rozkaz MNO č. 2, čl. 11 zo dňa 13.1.1954.

⁶ VÚA-VHA Praha. Rozkaz MNO č. 24, čl.156 zo dňa 21.4.1951.

⁷ VÚA-VHA Praha. Vecný vestník. MNO č. 42 zo dňa 19.9.1950.

⁸ VÚA-VHA Praha, f. SBP-MNO šk. 30, Štatút ÚATP.

⁹ VÚA-VHA Praha, f. SBP-MNO šk. 30 Smernica pre MTP, č. j. 2400 GŠT/SBP zo dňa 16.1.0.1951.

organizačných aj k obsahovým zmenám. V roku 1950 bol vydaný nový služobný predpis Tel-1-1, ktorý nahradil služobný predpis S-I z roku 1935. Predpis odrážal zmeny uskutočnené v tejto oblasti po roku 1945. Predpisom sa stanovila štruktúra telesnej prípravy, ktorá pozostávala z:

- ranného cvičenia,
- služobnej telovýchovy.

Ranné cvičenie trvalo 20 minút. Obsahom ranného cvičenia bola chôdza, beh, gymnastika, súbory cvičení, cvičenie vo dvojiciach, cvičenie v skupinách, cvičenie s puškou, cvičenie na náradí. Ranné cvičenie mužstva riadili poddôstojníci. Dôstojníci a poddôstojníci mali vykonávať ranné cvičenie samostatne.

Služobná telovýchova sa organizovala v rozsahu stanovenom podľa druhu vojsk v plánoch bojovej prípravy, respektíve učebných programov jednotlivých škôl. Obsah telesnej prípravy tvorila: základná telesná príprava, plávanie, ľahká atletika a lyžiarsky výcvik. Dĺžka výcviku u jednotlivých celkov bola nasledujúca: 2 až 3 hodiny lyžiarskeho výcviku, 2 hodiny ľahkej atletiky, 1 hodina plávania a základnej telesnej prípravy.

Služobným predpisom bola stanovená aj nová batéria testov a vekové kategórie, pozri tabuľka č. 1 a č. 2 s príslušným hodnotením.¹⁰

Tabuľka č. 1

Prvá veková kategória (do 36 rokov)

Disciplína	Hodnotenie v bodoch				
	5	4	3	2	1
Beh na 100 m	menej ako 15 s	15 – 15,5 s	15,5 – 16 s	16 – 16,5 s	viac ako 16,5 s
Hod granátom	Viac ako 40m	35 – 40 m	30 – 35m	25 - 30 m	menej ako 25 m
Zhyby	Viac ako 8x	7–x až 8 – x	5-x až 6 - x	3-x až 4–x	menej ako 3 -x
Skok do diaľky	Viac ako 4 m	3,5 – 4 m	3,25 – 3,5 m	3 – 3,25 m	menej ako 3 m
Beh na 1000 m	menej ako 3 min. 40 s	3 min. 40 s. – 4 min.	4 min. -4 min. 30 s	4 min. 30 s –4min.50 s	viac ako 4 min. 50 s

Hodnotenie: 5,0 – 4,5 – výborný
 4,4 – 3,5 – dobrý
 3,4 – 2,5 – vyhovujúci
 2,0 – 2,4 – nevyhovujúci

¹⁰ VÚA Olomouc Tel –1-1 z roku 1950.

Tabuľka č. 2

Druhá veková kategória (od 36 – 42 rokov vrátane)

Disciplína	Zhodnotenie v bodoch				
	5	4	3	2	1
Beh na 100 m	15 – 15,5 s	15,5 – 16 s	16 – 16,5 s	16,5 – 17 s	viac ako 17 s
Hod granátom	35 – 40 m	30 – 35 m	25 – 30 m	20 – 25 m	menej ako 20 m
Zhyby	7-x až 8-x	5-x až 6-x	3-x až 4-x	2-x	menej ako 2-x
Skok do diaľky	3,5 – 4 m	3,25 – 3,5 m	3 – 3,25 m	2,75 – 3 m	menej ako 2,75 m
Beh na 1000 m	3 min.40 s - 4 min.	4min.-4 min.30 s.	4min. 30s.- 4 min.50 s.	4min.50s.-5 min.1s.	viac ako 5 min. 10 s.

Hodnotenie: 5,0 – 4,5 – výborný
 4,4 – 3,5 – dobrý
 3,4 – 2,5 – vyhovujúci
 2,0 – 2,4 – nevyhovujúci

Zmeny v organizácii československého telovýchovného hnutia v predchádzajúcom období znamenali pokles členskej základne. Neplnili sa ani ukazovatele v oblasti odznaku zdatnosti a pod. Uvedená situácia bola predmetom kritiky na viacerých fórach, čo vyústilo do uznesenia strany a vlády o opatreniach na rozvoj telesnej výchovy a športu z 10. novembra a 12. decembra 1952.

Preto sa rozhodlo:

– zaviesť jednotné štátne riadenie a kontrolu telesnej výchovy a športu prostredníctvom štátneho výboru pre telesnú výchovu a šport (na Slovensku Slovenský výbor pre telesnú výchovu a šport) s príslušným telovýchovným aparátom,

– vytvoriť novú organizačnú štruktúru na vykonávanie telesnej výchovy a športu podľa pracovných úsekov. V zmysle zákona bola telovýchova a šport rozdelená do šiestich celkov:

– Revolučné odborové hnutie, pri ktorom bolo vytvorených deväť dobrovoľných športových organizácií (ďalej len DŠO), (Baník, Spartak, Tatan, Iskra, Dynamo, Slavoj, Slovan, Lokomotiva a Slávia).

– Ministerstvo školstva bolo poverené organizovaním a vykonávaním povinnej a dobrovoľnej telesnej výchovy a športu žiakov základných, stredných a vysokých škôl.

– Ministerstvo pracovných síl zabezpečovalo dobrovoľnú a povinnú telesnú výchovu a šport medzi žiakmi učilíšť a pracovných síl.

– Sokol, organizovaním a vykonávaním dobrovoľnej telesnej výchovy v radoch pracujúcich na dedinách a v menších mestách, kde neboli odborárske telovýchovné jednoty.

– Zbor národnej bezpečnosti a pohraničnej stráže pre tento účel vytvoril Červenú hviezdu.¹¹

¹¹ PERÚTKA, J. – GREXA, J. *Dejiny telesnej kultúry na Slovensku*. UK Bratislava, 1995, s. 86.

Ministerstvo obrany uskutočnilo zmeny ešte pred prijatím vyššie spomínaných opatrení. Zmeny vstúpili do platnosti 1. septembra 1952. ÚATP bolo zrušené a jeho funkciu nahradilo:

- v prípade vojakov z povolania a občianskych zamestnancov športové oddelenie pri Ústrednom dome armády v Prahe (ďalej len ÚDA). Športové oddelenie ÚDA bolo riadené a kontrolované Hlavnou politickou správou (ďalej len HPS).

- v prípade vojakov základnej služby to bol Armádny telovýchovný útvar (ďalej len ATÚ). ATÚ bol zriadený MNO-SBP a jeho úlohami bolo:

- vykonávať základný vojenský výcvik pešieho družstva,
- vychovávať športovcov pre dočasnú a vytrvalú reprezentáciu, najmä pre ÚDA,
- organizovať v spolupráci s ÚDA podľa rozkazov SBP-MNO zimnú a letnú armádu spartakiádu.

V oblasti záujmovošportovej došlo k rozdeleniu na:

- športové súťaže organizované v rámci armádnych spartakiád, táto činnosť bola riadená MNO-SBP v súčinnosti MNO-HPS,

- športové aktivity vojenských družstiev na verejnosti, ktoré boli riadené športovými výbormi a sekciami, vytvorenými pri domoch armády (ďalej len DA), respektíve okruhovách domoch armády (ďalej len ODA).¹²

Športové výbory boli začlenené do rady klubov vojenských telies a úzko spolupracovali s KVTVŠ. Predsedom športového výboru bol náčelník telesnej prípravy (ďalej len NTP) a členmi športovci z radov dôstojníkov, poddôstojníkov a mužstva. V prípade, že v mieste vojenského telesa nepracoval DA, bola vojakom z povolania povolená športová činnosť v Rudej hviezde.¹³

Reorganizáciou sa zmenila aj štruktúra a úlohy Učilišťa telesnej prípravy (ďalej len UTP). Úlohami UTP bolo:

- vyškolit' odborne pripravených NTP v prípade, že pre ich výkon funkcie nie je predpísané štúdium na Inštitúte telesnej výchovy v Prahe (ďalej len ITVŠ), (poznámka P. B. – ITVŠ bol založený v Prahe v roku 1953 a jeho absolvovanie bolo predpísané pre telovýchovných pracovníkov na To MNO-SBP a vojenských školách),

- vyškolit' cvičiteľov a cvičiteľky masovej telesnej prípravy,

- vykonávať doškoľovanie NTP v krátkodobých kurzoch,

- realizovať kurzy špeciálnej telesnej výchovy,

- spolupracovať s To MNO-SBP na tvorbe nových predpisov pre telesnú prípravu, odbornú literatúru a učebné programy pre všetky vojenské školy, UVT bolo podriadená náčelníkovi To MNO-SBP. ¹⁴ UVT malo nasledujúcu organizačnú štruktúru:

- škola náčelníkov (náčelníčok) telesnej prípravy bola určená na prípravu vojenských osôb do funkcií náčelníkov (náčelníčok) telesnej prípravy vo vyšších veliteľstvách, útvaroch, na školách a akadémiách. Škola trvala 10 mesiacov.

- škola pre cvičiteľky masovej telesnej prípravy bola určená pre školenie poddôstojníčok z povolania, ako cvičiteľky masovej telesnej prípravy u útvarov, vyšších veliteľstiev a na školách.

¹² VÚA Olomouc RMNO č. 41 zo dňa 1. 9. 1952.

¹³ VÚA-VHA Praha, f. MNO, šk. 21, Smernice MNO o splnení úloh v masovej telesnej príprave v zimnom období výcvikového roku 1951/1952 MNO Praha, 1952, s. 3.

¹⁴ VÚA-VHA Praha, f. MNO -SBP šk 48 č. j. 3700 OMS/III Vojenské učilište telesnej prípravy.

- kurzy telesnej výchovy:
- 3 – 5 mesiacov pre NTP
- krátkodobé kurzy sa organizovali v rozsahu:
- 3 – 4 týždňov pre NTP ako doškoloňovacie kurzy v lyžiarskom výcviku a vysokohorského výcviku,
- 2 – 3-týždňové pre NTP a cvičiteľky v rôznych odvetviach TP.¹⁵

Poslucháčmi UTP sa mohli stať dôstojníci z povolania, dôstojníci základnej služby, u žien dôstojníčky a poddôstojníčky z povolania.¹⁶

Dňom 31. marca 1955 bolo UTP premenované na Vojenské učilište telesnej prípravy Miroslava Tyrša.¹⁷ Ako samostatná zložka armádnej telovýchovy bola vytvorená Správa vojenských telovýchovných objektov v Prahe. Táto správa podliehala MNO-HPS.¹⁸

Dvojkoľajnosť v riadení armádneho športu priniesla ani nie po roku svojej platnosti ďalšiu reorganizáciu. Uverejnená bola 29. apríla 1953. Armádna telovýchova vo všetkých svojich formách sa opäť dostala pod SBP-MNO. K najvýznamnejším zmenám došlo v oblasti armádneho vrcholového športu. Armádna telovýchova vo všetkých svojich formách sa opäť dostala pod SBP-MNO. K najvýznamnejším zmenám došlo v oblasti armádneho vrcholového športu. Rozkazom bol zrušený ATÚ a súčasne vytvorený oddiel reprezentantov (ďalej len OR). Súčasne bol zrušený názov ATK a pre názov reprezentačných družstiev boli stanovené názvy:

- pre ústrednú reprezentáciu *ÚDA Praha*,
- pre vrcholnú reprezentáciu letectva *Krídla vlasti*,
- pre vrcholnú reprezentáciu tankových a mechanizovaných vojsk *Tankista*.¹⁹

V roku 1954 bola vykonaná k 1. novembru 1954 zmena v rozdelení športových rôt OR:

- 1. rota – futbal, ľadový hokej, volejbal, šach,
- 2. rota – ľahká atletika, plavci, športoví gymnasti, skoky do vody,
- 3. rota – basketbal, šerm, zápas, džudo, streľba, moderný päťboj,
- 4. rota – česká hádzaná, medzinárodná hádzaná, box, veslovanie, krasokorčuľovanie,
- 5. rota – cestná cyklistika, dráhová cyklistika, vodáci, tenis, lyžovanie, krasojazda, rýchlokorčuľari,
- 6. rota – rôzne – ženy.

Zrušené boli odbory pozemného hokeja a rugby.²⁰ V roku 1955 odbor krasojazdy.²¹

Systémové riešenie sa uplatnilo aj v spôsobe zabezpečenia prípravy mládeže. Dňom 1. septembra 1954 bola pri ÚDA vytvorená Športová škola dorastu ÚDA, ktorá bola určená na prípravu talentovanej mládeže vojakov z povolania občianskych zamestnancov. Škola bola trojročná a športové zameranie mala na futbal, ľahkú atletiku a plávanie. V športovej škole dorastu boli aj prípravné triedy určené pre mladších žiakov.²²

V prípade výkonnostného športu boli reorganizáciou v roku 1953 urobené len malé zmeny. V platnosti zostal organizačný systém z predošlého obdobia s tým, že riadením bola

¹⁵VÚA-VHA Praha, f. OMS šk 4 č.j. 5338, príloha č. 2.

¹⁶VÚA Olomouc RMNO č. 41 zo dňa 1.9.1952.

¹⁷VÚA Olomouc Organizačný prehľad vývoja vojenského školstva 1945-1976, ev.č. 01345,s.36.

¹⁸ VÚA-VHA Praha, f. OMS šk 4 č. j. 5338, s. 5.

¹⁹ VÚA Olomouc RMNO č. 32 zo dňa 29.4.1953.

²⁰ VÚA-VHA Praha f. MNO-SBP, šk. 70, Tabuľkové počty OR, č.j. 5859-1954.

²¹ KOCEK, R. *Za masovosť za rekordy*. Praha MNO- SBP, 1956, s. 171.

²² VÚA Praha f. MNO-SBP. šk. 78 č.j. 5269 zo dňa 27.2. 1954.

poverená To MNO-SBP. Družstvá vytvorené pri ODA a DA sa mali zapojiť do občianskych súťaží. Družstvá boli tvorené z vojakov z povolania, príslušníkov ich rodín, občianskych zamestnancov vojenskej správy a vojakov základnej služby. Družstvá mali mať názov s označením príslušného sídla Domu armády doplnené poradovým číslom, alebo krycím názvom (napr. DA Žilina Kriváň).²³ Systém armádnych súťaží dopĺňalo plnenie podmienok Tyršovho odznaku zdatnosti (ďalej len TOZ vo výcvikovom roku 1953/1954 došlo v tejto oblasti k zmene, keď TOZ nahradila súťaž o získanie odznaku *Pripravení k práci a obrane vlasti* (PPOV).²⁴

Ku zmenám došlo aj v oblasti prípravy odborných telovýchovných pracovníkov. Opatrením predsedu ŠVTVŠ č. j. 1154/54-A/1 zo dňa 30. júla 1954 bol zriadený vojenský odbor Inštitútu telesnej výchovy a športu v Prahe, ktorý pripravoval pre funkcie:

- a) NTP zväzkov vojenských okruhov, veliteľstiev, druhov vojsk, správy bojovej prípravy a správy vojenského školstva,
- b) NTP na vojenských školách a učilištiach,
- c) Vedecko-výskumných pracovníkov v odbore telesnej výchovy a športu v armáde.

Vojenský odbor bol podriadený SBP a po materiálnej stránke bol zabezpečovaný UVT.²⁵

Rok 1954 bol aj rokom prípravy na Československú spartakiádu, ktorá nadviazala na Sokolské zlety. I. celoštátna spartakiáda sa uskutočnila v júli 1955. Armáda mala spoločné cvičenie s ministerstvom vnútra, a to sa uskutočnilo 5. júla 1955. Vystúpenie malo sedem častí a cvičilo 36 000 cvičencov.²⁶

V roku 1955 bol vydaný nový služobný predpis Tel-1-1 1955. Služobný predpis bol rozdelený do 13 hláv a upravoval výkon služobnej telovýchovy tak, že predĺžil ranné cvičenie na 30 minút a skrátil cvičebnú jednotku na 50 minút. Okrem tradičných tém zaviedol predpis do služobnej telovýchovy nové témy, ako: zrýchlené presuny, telesný tréning pri bojovej príprave a telesné cvičenia za obmedzenej pohyblivosti. Batéria testov pohybovej výkonnosti zostala nezmenená. Novinkou bolo zavedenie inštruktážno-metodických zamestnaní a ukázkových cvičení:

- a) pre dôstojníkov viedol NTP,
- b) pre poddôstojníkov viedli velitelia rôt.²⁷

Pre armádny šport v rokoch 1949 – 1955 bolo charakteristické hľadanie optimálnych foriem riadenia. Kvalitatívne sa zmenila forma prípravy trénerov pôsobiacich na všetkých stupňoch armádneho športu. Zavedenie armádnych hier, ako aj plnenie podmienok TOZ, respektíve PPOV, vytvorili predpoklady pre hromadné zapojenie príslušníkov armády do masovošportovej činnosti, čo prinieslo aj výsledky na národnej a medzinárodnej úrovni. Na Olympijských hrách v Helsinkách v roku 1952 získali armádni športovci štyri zlaté a jednu bronzovú medailu. Výsledky sú uvedené v tabuľke č. 3. Armádni športovci v sledovanom období prekonalí 19 svetových a 20 európskych rekordov. Na národnej úrovni získali 312 majstrovských titulov, čím sa stali v domácich podmienkach najúspešnejším rezortom, čo sa, samozrejme, nevyhlo kritike zo strany ďalších rezortov.

²³ VÚA Olomouc RMNO č. 32 zo dňa 29.4.1953.

²⁴ VÚA-VHA Praha RMNO pre MŠP vo výcvikovom roku 1953/1954, s. 1, č.j. 11800 zo dňa 30.11.1953.

²⁵ VÚA Olomouc RMNO č.21 zo dňa 5.8. 1953.

²⁶ ŠTERC, J. *Československé spartakiády*. Praha : Olympia, 1975, s. 54-55.

²⁷ VÚA Olomouc Tel –1-1 z roku 1955.

Tabuľka č.3

Olympiáda	Šport	Disciplína	Meno športovca	Umiestnenie
Helsinki 1952	Box	Do 54 kg	F. Majdlocha	Štvrťfinále
		Do 51 kg	J. Zachara	1
		Do 37 kg	J. Torma	Štvrťfinále
		Do 75 kg	B. Koutný	2. kolo
		Nad 81 kg	H. Netuka	2. kolo
	Cyklistika	Cesta jednotlivci	K. Nesl	vzdal
		1 km	L. Fouček	13
	Kanoisti	C-1 10 km	A. Jindra	3
		K-1 1 km	L. Vambera	6
		K-2 10 km	R. Klabouch B. Dvořák	7
	Atletika	100 m	F. Brož	rozbeh
		100 m	M. Horčic	rozbeh
		100 m	Z. Pospíšil	rozbeh
		200 m	M. Horčic	rozbeh
		400 m	J. David	rozbeh
		400 m	M. Fillo	rozbeh
		800 m	L. Liška	semifinále
		1 500 m	S. Jungwirth	semifinále
		3 km prekážky	J. Roudný	rozbeh
		5 km	E. Zátopek	1
		10 km	E. Zátopek	1
		Maratón	E. Zátopek	1
		Maratón	J. Šourek	35
		Štafeta 4x100 m	F. Brož J. David M. Horčic Z. Pospíšil	6
	Chôdza 50 km	J. Doležal	2	
	Guľa	J. Skobla	8	
	Plávanie	200 m p.	V. Skovajsa	rozplavba
	Športová gymnastika	Družstvá	F. Daniš V. Kejř M. Kolejka J. Škvor	7
		Jednotlivci viacboj	F. Daniš	13
			J. Škvor	43
			V. Kejř	54
			M. Kolejka	62
		Bradla	F. Daniš	5
Preskok		F. Daniš	7	
Prostné	F. Daniš	8		
Veslovanie	Dvojskit	A. Malinkovič J. Vykoukal	5	
Vzpieranie	Do 67,5 kg	R. Belza	10	
	Do 75 kg	V. Pšenička	11	

P. BUČKA: KÖRPERERZIEHUNG UND SPORT IN DER ARMEE IN DEN JAHREN 1949 – 1955

Die Entwicklung in den Jahren 1949 – 1955 wurde im Wesentlichen geprägt durch den im Mai 1949 stattgefundenen IX. Parteitag der Kommunistischen Partei der Tschechoslowakei (KSČ), an dem die Generallinie des „Aufbaus des Sozialismus“ festgelegt wurde. In der Praxis bedeutete es, dass alle Bestandteile der Gesellschaft einer konsequenten Sowjetisierung unterworfen wurden. Am bedeutendsten trat dieser Prozess in den Machtstrukturen des Verteidigungs- und des Innenministeriums samt ihrer untergeordneten Ämter in Erscheinung. In einer relativ kurzen Zeit wurden auf dem Gebiet der der Armee unterstehenden Körpererziehungs- und Sportverbände mehrere Reformen in die Wege geleitet mit dem Ziel, größere Erfolge zu erreichen, die das neue politische System propagieren sollten. Zu der aus dieser Hinsicht bemerkenswertesten Veränderung kam es im Jahre 1952: anhand des Beschlusses der KSČ und der tschechoslowakischen Regierung betreffend Maßnahmen zur Entwicklung des Körpererziehung und des Sports vom 10. November und 12. Dezember 1952 wurde eine einheitliche, vom Staat ausgeübte Lenkung und Kontrolle der Körpererziehung und des Sports eingeführt. Die Leibeserziehung und der Sport in der Armee bildeten von da an eines der Teilgebiete der vom Staat gelenkten Körpererziehung und des Sports. Objektiv gesehen muss man feststellen, dass vor allem in der Anfangsphase die eingeleiteten Veränderungen zu positiven Ergebnissen auf dem Gebiet des Sports in der Armee geführt haben. Insbesondere durch die eingeführten sog. Armee-Sportspiele, die als Qualifikationswettbewerbe dienten, gelang es ein effektives System der Talentsuche zu schaffen. Als positiv zu bewerten ist ebenfalls die Schaffung des Postens des Hauptmanns für Körpererziehung im Rahmen der tschechoslowakischen Armee. Das Bildungssystem und das Niveau der Vorbereitung der im Rahmen der Armee auf allen Gebieten des Sports tätigen Trainer haben sich ebenfalls qualitativ verbessert. Die administrativ-direktive Art und Weise der Steuerung der Körpererziehung und des Sports im Rahmen Armee konnte sich jedoch auf die Dauer nicht behaupten, da sich die Möglichkeiten eines solchen Systems sehr bald erschöpft haben.